

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
Філологічний факультет
Кафедра філософії та культурології

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Декан філологічного факультету

~~проф. Борис БУНЧУК~~

«12» серпня 2024 року

РОБОЧА ПРОГРАМА
навчальної дисципліни

ПАРАДИГМИ ГУМАНІТАРНОГО ПІЗНАННЯ
вибіркова

Освітньо-наукова програма: Філософія

Спеціальність: 033 Філософія

Галузь знань: 03 Гуманітарні науки

Рівень вищої освіти: третій (освітньо-науковий) доктор філософії

Факультет, на якому здійснюється підготовка фахівців: філологічний

Мова навчання: українська

Чернівці 2024 рік

Робоча програма навчальної дисципліни «Парадигми гуманітарного пізнання» складена відповідно до освітньо-наукової програми «Філософія» (спеціальність 033 «Філософія»), затвердженої Вченою радою Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (протокол № 6 від 29 червня 2023 року)

Розробник та викладач: **Починок Ірина Борисівна**, кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри філософії та культурології

Погоджено з гарантом ОП та затверджено на засіданні кафедри філософії та культурології

Протокол № 1 від «12» серпня 2024 року

Завідувач кафедри _____

Ольга РУПТАШ

Схвалено методичною радою філологічного факультету

Протокол № 1 від «12» серпня 2024 року

Голова методичної ради

філологічного факультету _____

Алла АНТОФІЙЧУК

1. Мета навчальної дисципліни

Обґрунтувати специфіку і самодостатність гуманітарних дисциплін, їх загальнонаукову і соціокультурну значущість в контексті процесів гуманізації та гуманітаризації сучасної науки, проблем формування гуманітарного стилю мислення людини, а відтак розбудови методології здійснення гуманітарних експертиз суспільно значущих проєктів і програм.

Це передбачає висвітлення головних парадигм науковості та їх специфікацію у царині гуманітаристики.

2. Результати навчання

Відповідно до освітньо-наукової програми «Філософія» третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти – доктора філософії (PhD) галузі знань 03 «Гуманітарні науки» за спеціальністю 033 «Філософія», вивчення дисципліни «**Парадигми гуманітарного пізнання**» сприяє формуванню наступних компетентностей і програмних результатів навчання:

Загальні компетентності:

ЗК 1. Здатність генерувати нові ідеї (креативність);

ЗК 5. Здатність розв'язувати комплексні проблеми філософії на основі системного наукового світогляду та загального культурного кругозору із дотриманням принципів професійної етики та академічної доброчесності.

Спеціальні компетентності:

СК 1. Здатність виконувати оригінальні дослідження, досягати наукових результатів, які створюють нові знання у філософії та дотичних до неї міждисциплінарних напрямках і можуть бути опубліковані у провідних наукових виданнях з філософії та суміжних галузей;

СК 3. Здатність застосовувати методи філософського і міждисциплінарного дослідження, виявляти їхні евристичні можливості та межі, використовувати релевантний дослідницький інструментарій;

СК 5. Здатність аналізувати, систематизувати та узагальнювати результати міждисциплінарних наукових досліджень у сфері філософії, оцінювати сучасний стан і тенденції розвитку філософії;

СК 7. Здатність аналізувати закономірності взаємодоповнюваності практично-ціннісних і теоретичних фори світогляду й соціального пізнання, і на цій основі надавати експертні рекомендації щодо гуманізації та толерантизації різних соціально-культурних сфер.

Програмні результати навчання:

РН 1. Мати передові концептуальні та методологічні знання з філософії і на межі предметних галузей, а також дослідницькі навички, достатні для проведення наукових і прикладних досліджень на рівні світових досягнень з філософії, отримання нових знань та здійснення інновацій;

РН 3. Ефективно застосовувати у фаховій діяльності знання основних положень теоретичної і практичної філософії, історії світової та вітчизняної філософської думки, а також основних напрямів та провідних тенденцій у сучасній світовій філософії;

РН 5. Планувати і виконувати теоретичні дослідження з філософії та дотичних міждисциплінарних напрямів з використанням сучасного інструментарію, критично аналізувати результати власних досліджень і результати інших дослідників у контексті усього комплексу сучасних знань щодо досліджуваної проблеми.

У процесі вивчення навчальної дисципліни «Парадигми гуманітарного пізнання» студент повинен:

Знати:

- ✓ специфіку гуманітарного пізнання як самопізнання людини, усвідомлення її самовизначення в історії та культурі;
- ✓ людиномірний, діалогічний і творчий характер гуманітарного знання, його непересічне значення у формуванні духовності людини;
- ✓ життєво-практичну і суспільну доконечність гуманітарно-епістемного осмислення світу людини;
- ✓ причини підвищеної проблематичності та плюралістичного характеру парадигм гуманітарного пізнання;
- ✓ творчу природу процесу обґрунтування гуманітарного знання і зміст дискусій щодо його наукової інституалізації;
- ✓ чим зумовлена неоднозначність і суперечливість співвідношення процедур пояснення і розуміння на різних етапах розвитку гуманітарного пізнання;
- ✓ особливості методологічного потенціалу гуманітарного ідеалу науковості у забезпеченні інтегративних тенденцій сучасної науки і процесах її гуманізації;
- ✓ передумови і причини актуалізації гуманітарного знання в сучасних умовах.

Вміти:

- ✓ пояснити основні тенденції конституювання «наук про дух» у самостійну галузь наукового знання;
- ✓ розрізнити різні парадигми гуманітарного знання, виокремити їх основні ознаки;
- ✓ володіти основними методами гуманітарних досліджень, застосовувати їх в аналізі конкретних гуманітарних проблем;
- ✓ оцінити зміст і тенденції процесів гуманітаризації усіх сторін життєдіяльності сучасного суспільства.

Опис змісту робочої програми навчальної дисципліни

Загальна інформація

Форма навчання	Рік підготовки	Семестр	Кількість		Кількість годин						Вид підсумкового контролю
			Кредитів	Годин	лекції	практичні	семінарські	лабораторні	самостійна робота	індивідуальні завдання	
Денна	1	2	3	90	14		16		60		залік
Заочна	1	2	3	90	4		4		82		залік

Структура змісту навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин									
	денна форма					Заочна форма				
	усього	у тому числі				усього	у тому числі			
		л	п	інд	с/р		л	п	інд	с/р
1	2	3	4	5	6	8	9	10	11	12
ЗМ 1. Становлення парадигм науковості та їх вплив на формування «наук про дух»										
Тема 1. Класична епістемна парадигма і становлення «наук про дух» 1. Проблема співвідношення класичної парадигми науковості і предметно-методичної специфіки гуманітарного пізнання 2. Епістемно-парадигмальні контексти формування соціогуманітарних наук. 3. Історицизм як гуманітарно-дослідницька парадигма	14	2	2		10	16	2	2		12
Тема 2. Аксіологічна парадигма гуманітарно-наукового пізнання 1. Особливості обґрунтування специфіки «наук про культуру» у Баденському неокантіанстві 2. Обґрунтування М. Шелером матеріально-екзистенційної етики цінностей 3. Актуалізація аксіологічної парадигми в сучасній гуманітаристиці	16	2	2		10	16	2	2		12
Тема 3. Герменевтика як парадигма гуманітарних наук 1. В. Дільтай: герменевтика як методологія «наук про дух» 2. Екзистенційно-онтологічна герменевтика М. Гайдегера 3. Основи філософської герменевтики Г.-Г. Гадамера	14	2	4		10	14				14
Разом за ЗМ 1	44	6	8		30	46	4	4		38
ЗМ 2. Сучасні дослідницькі парадигми та їх евристичний потенціал у гуманітаристиці										
Тема 4. Особливості феноменологічної парадигми у пізнанні людини та її світу 1. Феноменологічно-дослідницька програма Е. Гусерля 2. А. Шюц – засновник феноменологічної соціології та феноменології повсякденності 3. Р. Інгарден: феноменологічний аналіз естетичної свідомості.	14	2	2		10	14				14
Тема 5. Парадигма голізму і синергетики – методологічна основа гуманітарно-наукових досліджень 1. Соціокультурні передумови і теоретичні засади голізму та синергетики 2. Гуманітарно-епістемний потенціал принципу голізму 3. Синергетика як методологія гуманітарного пізнання	14	2	2		10	14				14

Тема 6. Постмодерністський парадигмальний плюралізм і його вплив на сучасну гуманітаристику	18	4	4		10	16				16
1. Особливості «ситуації постмодерну» у сучасній філософії та науці										
2. М. Фуко: проблема передумов гуманітарних наук та їх методології										
3. Ж. Дерріда про залежність пізнання від мовних практик										
4. Обґрунтування Р. Рорті гуманітарної місії філософії										
Разом за ЗМ 2	46	8	8		30	44	-	-		44
Усього годин	90	14	16		60	90	4	4		82

Тематика семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Класична епістемна парадигма і становлення «наук про дух» 1. Методологічний фундаменталізм класичної епістемної парадигми і неоднозначність його впливу на становлення гуманітарних наук 2. Парадигмальні засади самовизначення «наук про дух» 3. Гуманітарно-епістемний потенціал парадигми історизму	2
2	Аксіологічна парадигма гуманітарно-наукового пізнання 1. В. Віндельбанд, Г. Ріккерт – засновники аксіології 2. Ціннісна архітектура життєвого світу людини за М. Шелером 3. Загально-епістемна значущість аксіологічної парадигми	2
3	Герменевтика як парадигма гуманітарних наук 1. Обґрунтування В. Дільтаєм методологічної специфіки «наук про дух» 2. Герменевтична інтерпретація Dasein у філософії М. Гайдегера 3. Універсалізація дослідницьких настанов герменевтики у творчості Г.-Г. Гадамера 4. Герменевтична парадигма у контексті сучасного гуманітарно-наукового пізнання.	4
4	Особливості феноменологічної парадигми у пізнанні людини та її світу 1. Вчення Е. Гусерля про інтенціональну свідомість і феноменологічний метод 2. Предметно-методична специфікація методологічних настанов феноменології 3. Статус феноменологічної парадигми в сучасній філософії науки	2
5	Парадигма голізму і синергетики – методологічна основа гуманітарно-наукових досліджень 1. Голізм і синергетика як постнекласичні дослідницькі парадигми 2. Принцип цілісності у філософії та гуманітарних науках 3. Синергетичне світобачення і класична картина світу.	2
6	Постмодерністський парадигмальний плюралізм і його вплив на сучасну гуманітаристику 1. Передумови і форми вияву постмодерністського епістемного плюралізму 2. Проблеми археології гуманітарних наук і генеалогії знання-влади у	4

	творчості М. Фуко 3. Особливості постмодерністської філософії гуманітарного пізнання	
--	---	--

Тематика практичних занять
(не передбачено навчальним планом)

Тематика лабораторних занять
(не передбачено навчальним планом)

Самостійна робота студента

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Проблема наукової легітимації знання про людину та її світ	10
2	Новаційний характер аксіологічної парадигми в сучасній філософії та науці	10
3	Епістемний потенціал герменевтичної парадигми	10
4	Дослідницькі критерії та норми феноменологічної парадигми	10
5	Епістемно-дослідницький потенціал парадигми голізму та синергетики	10
6	Постмодерністський методологічний плюралізм і проблема об'єктивності наукового знання	10

Контроль та оцінювання навчальних досягнень студентів у процесі вивчення навчальної дисципліни

1-2 бали – усна відповідь на конкретне запитання (не репродуктивного характеру) на лекційному чи семінарському занятті в ході фронтального опитування;

Крім усної відповіді передбачено загальні принципи розподілу балів за інші види роботи:

1-2 бали – змістовне доповнення (мінімально – 2 хвилини);

5 балів – тест (10 питань);

1-2 бали – формулювання змістовних запитань до доповідача;

1-3-5 бали – творче завдання на картці не тестового характеру (залежно від рівня складності – максимально 3-5 балів (визначається за конкретне завдання));

1-5 балів – підготовка презентації з глибоким смисловим навантаженням до теми лекційного чи семінарського заняття (за погодженням із викладачем).

Перелічені види роботи можуть виконуватися не тільки на семінарському занятті. Максимальна кількість балів, яку можливо отримати за один змістовий модуль – 30.

Критерії оцінювання навчальних досягнень студентів за результатами поточного контролю

3 бали – вичерпна відповідь на питання семінарського заняття. Аспірант виявив всебічне, систематичне й глибоке знання матеріалу, глибоко засвоїв основну й додаткову літературу з теми. Доповідає активно й упевнено, не прив'язаний до конспекту. Відповідь

відрізняється багатством і точністю використаних термінів. Матеріал викладається послідовно й логічно. У розумінні та викладі навчального матеріалу виявляє науковий підхід і творчі здібності. Після завершення доповіді відповідає на більшість питань викладача та товаришів. (При цьому викладач має право поставити до трьох коротких питань за темою семінарського заняття загалом, а не лише з питання, яке висвітлював доповідач).

2,5 бали – аспірант виявляє досить повні знання матеріалу, не припускається у відповіді суттєвих неточностей, засвоїв основну літературу, рекомендовану планом. Дає відповіді на питання викладача та одногрупників. Доволі часто звертається до конспекту.

2 бали – знання матеріалу в обсязі, достатньому для подальшого навчання і роботи за спеціальністю. Доповідач сильно прикутий до конспекту, припускається помилок. Матеріал не повно розкриває проблему. Відповідає на поставлені запитання з помилками, однак спроможний зі сторонньою допомогою виправити їх.

1,5 бали – аспірант відповідає, читаючи з ксерокопії, без допомоги якої у матеріалі орієнтується слабо, допускає принципові помилки. Відповідає на поставлені запитання тільки зі сторонньою допомогою. Матеріал не розкриває проблему.

1 бал – аспірант читає з ксероку чи конспекту, матеріал розкриває проблему поверхово чи фрагментарно. На запитання викладача та одногрупників відповіді не може.

0 балів – відповіді немає або вона абсолютно не розкриває сутності питання.

Критерії оцінювання результатів навчання з дисципліни «Парадигми гуманітарного пізнання» на підсумковому контролі

Формами підсумкового контролю є **залік**, який передбачає основну форму – тести в електронному режимі та – (за потреби) усну відповідь. **Залік** проводиться у тестовій формі. Максимальна кількість балів – 40. Результат підсумкового тестування додається до суми балів, набраних протягом семестру. У спірних ситуаціях (коли здобувачу не вистачило 2-3 балів до кращої оцінки) надається можливість усної відповіді додатково для підвищення балів (максимально ще + 5).

Для здобувачів заочної форми навчання бали підсумкового (залікового) тестування:

1 - 8 балів – F

9 - 16 – Fx

17 - 20 – E

21 - 24 – D

25 - 28 – C

29 - 32 – B

33 - 40 – A

Шкала оцінювання: національна та ЕКТС

Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ЕКТС	
	Оцінка (бали)	Пояснення за розширеною шкалою
Відмінно	A (90-100)	відмінно
Добре	B (80-89)	дуже добре
	C (70-79)	добре

Задовільно	D (60-69)	задовільно
	E (50-59)	достатньо
Незадовільно	Fx (35-49)	(незадовільно) з можливістю повторного складання
	F (1-34)	(незадовільно) з обов'язковим самостійним повторним опрацюванням освітнього компонента до перескладання

Методи та освітні технології навчання

В ході викладання застосовуються: метод проблемного викладу матеріалу, опитування й аналізу, дискусії й полеміки, мозковий штурм, метод тестування.

Засобами оцінювання та демонстрування результатів навчання можуть бути:

- модульні контрольні роботи;
- стандартизовані тести;
- реферати;
- рецензії першоджерел (філософських статей і витягів з філософської літератури);
- презентації результатів виконаних завдань та досліджень;
- інші види індивідуальних та групових завдань.

Формами поточного контролю є усна відповідь студента або ж письмова (тестування, творча робота, модульна контрольна робота).

ПОЛІТИКА ЩОДО АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

Дотримання політики щодо академічної доброчесності учасниками освітнього процесу при вивченні навчальної дисципліни регламентовано такими документами:

✓ «Етичний кодекс Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича» <https://www.chnu.edu.ua/media/jxdfs0zb/etychnyi-kodeks-chernivetskoho-natsionalnoho-universytetu.pdf>

✓ «Положенням про виявлення та запобігання академічного плагіату у Чернівецькому національному університету імені Юрія Федьковича» https://www.chnu.edu.ua/media/f5eleobm/polozhennya-pro-zapobihannia-plahiatu_2024.pdf

Рекомендована література

Основна

1. Гадамер Г.-Г. Істина і метод. Основи філософської герменевтики. Т. 1. Пер. з нім. К.: Юніверс, 2000. 454 с.

2. Губерський Л.В. Сучасна філософія гуманітарного знання: парадигми і дискурси // Філософські проблеми гуманітарних наук. Альманах. К., 2006.
3. Гуманітарна експертиза: круглий стіл (частина перша) // Філософська думка. 2004. № 6.
4. Гуманітарна експертиза: круглий стіл (частина друга) // Філософська думка. 2005. № 1.
5. Дільтей В. Виникнення герменевтики // Сучасна зарубіжна філософія. Течії і напрями. Хрестоматія. К.: Ваклер, 1996 р.
6. Марчук М.Г. Ціннісні потенції знання. Чернівці: Рута, 2000. 319 с.
7. Марчук М., Починок Б. Провідні філософські напрями (XX століття). Частина I. Навчальний посібник. Чернівці: Рута, 2008. 103 с.
8. Рупташ О.В. Поняття смислу в гуманітарнонауковій парадигмі знання: монографія / Ольга Рупташ. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2015. 336 с.
9. Починок Б. В., Починок І. Б. Вступ до філософії гуманітарних наук: навчальний посібник / Б.Починок, І. Починок. Чернівці: чернівецький нац. ун-т, 2013. 364 с.
10. Фуко М. Археологія знання / Пер. з франц. К.: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2003. 326 с.

Додаткова

1. Макаров З. Онтологічні підстави соціогуманітарної парадигми сучасного наукового розвитку // Гуманітарний дискурс у перспективі XXI століття: методологічні засади. Матеріали міжнар. наук.-практ. конференції 5-6 листопада 2021 р. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2021. С. 54-60.
2. Полтавцев О. Г. Парадигма діалогічності гуманітарного знання сучасності // Мультиверсум. Філо. альманах. Зб. наук. праць. К., 2009. Вип. 80. С. 197-206.
3. Починок І. Б. Проблема наукової легітимзації гуманітарного знання. Черкаський нац. ун-т імені Богдана Хмельницького. [Електронний ресурс] / Режим доступу: eprints.cda.ua/969/1/109-58-62.pdf
4. Стояцька Г.М. Потенціал гуманітарно-наукової парадигми у загальних перспективах наукового дискурсу // Філософія. Грані № 4 (84). Квітень 2012. С. 82-85. lib.dp.ua/text/grani_2012_4_19.pdf

Інформаційні ресурси

- <https://moodle.chnu.edu.ua/course/view.php?id=6744>
- <http://lib.onu.edu.ua/> Бібліотека ОНУ ім. І.І. Мечникова.
- <http://www.nbuv.gov.ua/> Бібліотека ім. В. Вернадського.
- <http://lib-gw.univ.kiev.ua/> Бібліотека ім. Максимовича Київського національного університету імені Тараса Шевченка.
- <http://www.filosof.com.ua/> Інститут філософії НАН України імені Григорія Сковороди.
- <http://www.philsci.univ.kiev.ua/biblio/dict.html> Найвидатніші філософи світу та України.
- <http://www.philsci.univ.kiev.ua/biblio/index.htm> Електронна бібліотека кафедри філософії та методології науки філософського факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка.
- <http://www.philsci.univ.kiev.ua/biblio/lit-bac.html> Філософія (для бакалаврів природничих спеціальностей).
- <http://www.philsci.univ.kiev.ua/biblio/lit-asp.html> Література для підготовки до кандидатського іспиту аспірантів та пошукувачів природничих спеціальностей.
- <http://plato.stanford.edu/> Філософська енциклопедія Стенфордського університету. (Англійською мовою).

